

UCHWAŁA

Dnia 31 października 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

Prezes SN Wiesław Kozielowicz

Protokolant starszy sekretarz sądowy Renata Szczegot

po rozpoznaniu z udziałem M. K. – prokuratora Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w K., na posiedzeniu jawnym w dniu 20 października 2023 r. w Izbie Odpowiedzialności Zawodowej,

wniosku Prokuratura Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w K. z dnia 11 stycznia 2023 r., sygn. akt [...], o podjęcie uchwały w przedmiocie zezwolenia na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej J. P. – prokuratora Prokuratury Rejonowej w Z. w stanie spoczynku za to, że:

I. w dniu 6 lutego 1982 r. w Z., jako funkcjonariusz państwa komunistycznego - wiceprokurator Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w Z., przekroczył swoje uprawnienia w ten sposób, że wydał postanowienie o tymczasowym aresztowaniu A. T. podejrzanego o czyn z art. 278 § 1 i 2 k.k. ustawy z dnia 19 kwietnia 1969 r. - Kodeks karny – dalej powoływana jako k.k. z 1969 r. i art. 48 ust. 1 i 2 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym, w sytuacji gdy materiał dowodowy zgromadzony w sprawie nie dawał podstaw do przyjęcia, by podejrzany swoim zachowaniem wypełnił znamiona zarzuconego mu czynu, który nie stanowił przestępstwa, a interpretując w sposób dowolny, sprzeczny z dowodami zebranymi w toku postępowania, w sposób dla podejrzanego niekorzystny, stosując przy tym wykładnię rozszerzającą zakres penalizowanych zachowań - przyjął, że A. T. należał do „O.”, której istnienie, ustrój i cel miały pozostawać w tajemnicy oraz rozpowszechniał fałszywe wiadomości mogące wywołać niepokój publiczny lub rozruchy, podczas gdy treść kolportowanych ulotek nie zawierała żadnych fałszywych wiadomości, a była jedynie formą protestu i wyrazem sprzeciwu wobec bezprawnie wprowadzonego stanu wojennego i pozbawienia społeczeństwa

podstawowych praw i wolności obywatelskich, zagwarantowanych przez prawo międzynarodowe, nadto wyrażała jedynie uczucia, nastroje lub oceny własne podejrzanego, wykraczające poza zakres pojęciowy „wiadomości”, którym to działaniem J. P., w okresie obowiązywania rygorów stanu wojennego w Polsce, utożsamiając się z istniejącym wówczas ustrojem politycznym, stosował wobec wskazanego pokrzywdzonego represje z powodu prezentowanych i wyrażanych przezeń przekonań i poglądów społeczno - politycznych, a tym samym naruszył jego prawa do wyrażania takich przekonań i opinii dotyczących życia społecznego, które to represje stanowiły poważne prześladowania z przyczyn politycznych, czym dopuścił się zbrodni komunistycznej, stanowiącej zbrodnię przeciwko ludzkości, poprzez pozbawienie wolności pokrzywdzonego na okres od 6 lutego 1982 r. do 22 marca 1982 r. a więc powyżej 7 dni, działając na szkodę interesu publicznego oraz interesu prywatnego pokrzywdzonego,

tj. o przestępstwo z art. 189 § 2 k.k. i art. 231 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 roku o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz. U. z 2021 r. poz. 177) – dalej powoływana jako ustawa o IPN;

II. w dniu 6 lutego 1982 r. w Z., jako funkcjonariusz państwa komunistycznego - wiceprokurator Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w Z., przekroczył swoje uprawnienia w ten sposób, że wydał postanowienie o tymczasowym aresztowaniu P. L. podejrzanego o czyn z art. 278 § 1 i 2 k.k. z 1969 r. i art. 48 ust. 1 i 2 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym, w sytuacji gdy materiał dowodowy zgromadzony w sprawie nie dawał podstaw do przyjęcia, by podejrzany swoim zachowaniem wypełnił znamiona zarzuconego mu czynu, który nie stanowił przestępstwa, a interpretując w sposób dowolny, sprzeczny z dowodami zebranymi w toku postępowania, w sposób dla podejrzanego niekorzystny, stosując przy tym wykładnię rozszerzającą zakres penalizowanych zachowań - przyjął, że P. L. należał do „O.”, której istnienie, ustrój i cel miały pozostawać w tajemnicy oraz rozpowszechniał fałszywe wiadomości mogące wywołać niepokój publiczny lub rozruchy, podczas gdy treść kolportowanych ulotek nie zawierała żadnych fałszywych wiadomości, a była jedynie formą protestu i wyrazem sprzeciwu wobec bezprawnie wprowadzonego stanu wojennego i pozbawienia społeczeństwa

podstawowych praw i wolności obywatelskich, zagwarantowanych przez prawo międzynarodowe, nadto wyrażała jedynie uczucia, nastroje lub oceny własne podejrzanego, wykraczające poza zakres pojęciowy „wiadomości”, którym to działaniem J. P., w okresie obowiązywania rygorów stanu wojennego w Polsce, utożsamiając się z istniejącym wówczas ustrojem politycznym, stosował wobec wskazanego pokrzywdzonego represje z powodu prezentowanych i wyrażanych przezeń przekonań i poglądów społeczno - politycznych, a tym samym naruszył jego prawa do wyrażania takich przekonań i opinii dotyczących życia społecznego, które to represje stanowiły poważne prześladowania z przyczyn politycznych, czym dopuścił się zbrodni komunistycznej, stanowiącej zbrodnię przeciwko ludzkości, poprzez pozbawienie wolności pokrzywdzonego na okres od 6 lutego 1982 r. do 22 marca 1982 r. a więc powyżej 7 dni, działając na szkodę interesu publicznego oraz interesu prywatnego pokrzywdzonego,

tj. o przestępstwo z art. 189 § 2 k.k. i art. 231 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy o IPN.

na podstawie art. 135 § 5 *a contrario* ustawy z dnia 28 stycznia 2016 r. – Prawo o prokuraturze - dalej powoływana jako p.p.

uchwalił:

1) odmówić zezwolenia na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej J. P. – prokuratora Prokuratury Rejonowej w Z. w stanie spoczynku, za czyny wskazane we wniosku Prokuratora Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w K. z dnia 11 stycznia 2023 r., sygn. akt [...];

2) kosztami postępowania obciążyć Skarb Państwa.

UZASADNIENIE

Prokurator Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w K. wnioskiem z dnia 11 stycznia 2023 r., sygn. akt [...], który wpłynął do Sądu Najwyższego w dniu 13 stycznia 2023 r., zwrócił się o

zezwoleń na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej J. P. – prokuratora Prokuratury Rejonowej w Z. w stanie spoczynku, w stosunku do którego zachodzi uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstw, gdyż:

1. w dniu 6 lutego 1982 r. w Z., jako funkcjonariusz państwa komunistycznego - wiceprokurator Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w Z., przekroczył swoje uprawnienia w ten sposób, że wydał postanowienie o tymczasowym aresztowaniu A. T. podejrzanego o czyn z art. 278 § 1 i 2 k.k. z 1969 r. i art. 48 ust. 1 i 2 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym, w sytuacji gdy materiał dowodowy zgromadzony w sprawie nie dawał podstaw do przyjęcia, by podejrzany swoim zachowaniem wypełnił znamiona zarzuconego mu czynu, który nie stanowił przestępstwa, a interpretując w sposób dowolny, sprzeczny z dowodami zebranymi w toku postępowania, w sposób dla podejrzanego niekorzystny, stosując przy tym wykładnię rozszerzającą zakres penalizowanych zachowań - przyjął, że A. T. należał do „O.”, której istnienie, ustrój i cel miały pozostawać w tajemnicy oraz rozpowszechniał fałszywe wiadomości mogące wywołać niepokój publiczny lub rozruchy, podczas gdy treść kolportowanych ulotek nie zawierała żadnych fałszywych wiadomości, a była jedynie formą protestu i wyrazem sprzeciwu wobec bezprawnie wprowadzonego stanu wojennego i pozbawienia społeczeństwa podstawowych praw i wolności obywatelskich, zagwarantowanych przez prawo międzynarodowe, nadto wyrażała jedynie uczucia, nastroje lub oceny własne podejrzanego, wykraczające poza zakres pojęciowy „wiadomości”, którym to działaniem J. P., w okresie obowiązywania rygorów stanu wojennego w Polsce, utożsamiając się z istniejącym wówczas ustrojem politycznym, stosował wobec wskazanego pokrzywdzonego represje z powodu prezentowanych i wyrażanych przezeń przekonań i poglądów społeczno - politycznych, a tym samym naruszył jego prawa do wyrażania takich przekonań i opinii dotyczących życia społecznego, które to represje stanowiły poważne prześladowania z przyczyn politycznych, czym dopuścił się zbrodni komunistycznej, stanowiącej zbrodnię przeciwko ludzkości, poprzez pozbawienie wolności pokrzywdzonego na okres od 6 lutego 1982 r. do 22 marca 1982 r. a więc

powyżej 7 dni, działając na szkodę interesu publicznego oraz interesu prywatnego pokrzywdzonego,

tj. o przestępstwo z art. 189 § 2 k.k. i art. 231 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o IPN,

2. w dniu 6 lutego 1982 r. w Z., jako funkcjonariusz państwa komunistycznego - wiceprokurator Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w Z., przekroczył swoje uprawnienia w ten sposób, że wydał postanowienie o tymczasowym aresztowaniu P. L. podejrzanego o czyn z art. 278 § 1 i 2 k.k. z 1969 r. i art. 48 ust. 1 i 2 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym, w sytuacji gdy materiał dowodowy zgromadzony w sprawie nie dawał podstaw do przyjęcia, by podejrzany swoim zachowaniem wypełnił znamiona zarzuconego mu czynu, który nie stanowił przestępstwa, a interpretując w sposób dowolny, sprzeczny z dowodami zebranymi w toku postępowania, w sposób dla podejrzanego niekorzystny, stosując przy tym wykładnię rozszerzającą zakres penalizowanych zachowań - przyjął, że P. L. należał do „O.”, której istnienie, ustrój i cel miały pozostawać w tajemnicy oraz rozpowszechniał fałszywe wiadomości mogące wywołać niepokój publiczny lub rozruchy, podczas gdy treść kolportowanych ulotek nie zawierała żadnych fałszywych wiadomości, a była jedynie formą protestu i wyrazem sprzeciwu wobec bezprawnie wprowadzonego stanu wojennego i pozbawienia społeczeństwa podstawowych praw i wolności obywatelskich, zagwarantowanych przez prawo międzynarodowe, nadto wyrażała jedynie uczucia, nastroje lub oceny własne podejrzanego, wykraczające poza zakres pojęciowy „wiadomości”, którym to działaniem J. P., w okresie obowiązywania rygorów stanu wojennego w Polsce, utożsamiając się z istniejącym wówczas ustrojem politycznym, stosował wobec wskazanego pokrzywdzonego represje z powodu prezentowanych i wyrażanych przezeń przekonań i poglądów społeczno - politycznych, a tym samym naruszył jego prawa do wyrażania takich przekonań i opinii dotyczących życia społecznego, które to represje stanowiły poważne prześladowania z przyczyn politycznych, czym dopuścił się zbrodni komunistycznej, stanowiącej zbrodnię przeciwko ludzkości, poprzez pozbawienie wolności pokrzywdzonego na okres od

6 lutego 1982 r. do 22 marca 1982 r. a więc powyżej 7 dni, działając na szkodę interesu publicznego oraz interesu prywatnego pokrzywdzonego, tj. o przestępstwo z art. 189 § 2 k.k. i art. 231 § 1 k.k. w zw. z art. 11 §2 k.k. w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy o IPN.

W dniu 14 września 2023 r. do Sądu Najwyższego wpłynęło pismo J. P. - prokuratora Prokuratury Rejonowej w Z. w stanie spoczynku, z dnia 12 września 2023 r., w którym odniósł się do zarzutów ujętych we wniosku Prokuratura Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w K. z dnia 11 stycznia 2023 r., sygn. akt [...], o podjęcie uchwały w przedmiocie zezwolenia na pociągnięcie go do odpowiedzialności karnej. Wskazał w konkluzji pisma, iż przyjmie każdą decyzję Sądu (k. 35 - 37). Na posiedzeniu w dniu 20 października 2023 r. M. K. - prokurator Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w K. wniósł o uwzględnienie złożonego przez niego wniosku o zezwolenie na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej J. P. – prokuratora Prokuratury Rejonowej w Z. w stanie spoczynku za dwa czyny opisane w tym wniosku (k. 41).

Sąd Najwyższy w toku postępowania w przedmiocie zezwolenia na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej ustalił następujące okoliczności stanu faktycznego.

J. P. urodził się [...] W latach [...] Od dnia [...] jest w stanie spoczynku. W [...].

W dniu 1 stycznia 1982 r. na terenie N. ujawniano ulotki. W wyniku działań Milicji Obywatelskiej – dalej powoływana jako MO, w dniu 5 lutego 1982 r. zatrzymano A. T., P. L., A. C. i R. K. jako podejrzanych o przynależność do O., a A. T. i P. L. nadto o kolportowanie ulotek, które zawierały deklarację sprzeciwu wobec wprowadzenia stanu wojennego. Zatrzymanym przedstawiono zarzuty i zostali przesłuchani przez prokuratorów Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w Z.

W dniu 6 lutego 1982 r. major J. P. - wiceprokurator Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w Z., przedstawił A. T. i P. L. zarzuty popełnienia przestępstwa z art. 278 § 1 i 2 k.k. z 1969 r. i art. 48 ust. 1 i 2 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym. W trakcie przesłuchań, przyznali się do popełnienia zarzucanych im czynów i wyjaśnili motyw, które nimi kierowały.

J. P. wydał w tym samym dniu postanowienia o tymczasowym aresztowaniu podejrzanych A. T. i P. L. W odniesieniu natomiast do A. C. i R. K. zastosowano środek zapobiegawczy w postaci dozoru MO.

Postanowieniem z dnia 8 lutego 1982 r. Zastępca Prokuratora Wojskowej Prokuratury Rejonowej J. T. nie uwzględnił wniosku podejrzanego A. T. o uchylenie tymczasowego aresztowania.

W dniu 5 marca 1982 r. J. T. sporządził i skierował do Wojskowego Sądu Garnizonowego w Z. akt oskarżenia przeciwko A. T., P. L., A. C. i R. K. Zarzucono im popełnienie czynu polegającego na tym, że w dniach 13 - 15 grudnia 1981 r. na terenie N., działali w organizacji "M." której istnienie, ustrój i cel miały pozostawać w tajemnicy, tj. przestępstwo z art. 278 § 1 k.k. z 1969 r., a A. T. i P. L. nadto o kolportowanie ulotek zawierających fałszywe wiadomości mające wywołać niepokój publiczny lub rozruchy, tj. o przestępstwo z art. 48 ust. 1 i 2 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym.

Wojskowy Sąd Garnizonowy w Z., po przeprowadzeniu rozprawy, wydał wyrok w dniu 22 marca 1982 r., sygn. [...], którym uznał A. T. i P. L. za winnych popełnienia czynów z art. 278 § 2 k.k. z 1969 r. i art. 48 ust. 1 i 2 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym i skazał ich na kary po 2 lata pozbawienia wolności i grzywny po 10.000 zł., a R. K. i A. C. za winnych czynu z art. 278 § 2 k.k. z 1969 r. i skazał ich na kary po 1 roku pozbawienia wolności i grzywny po 5.000 zł. Wobec wszystkich skazanych Wojskowy Sąd Garnizonowy w Z. warunkowo zawiesił wykonanie kar pozbawienia wolności na okres 4 lat próby i oddał ich pod dozór kuratora.

W uwzględnieniu rewizji nadzwyczajnej Naczelnego Prokuratora Wojskowego, złożonej od wyroku Wojskowego Sądu Garnizonowego w Z. z dnia 22 marca 1982 r., sygn. akt [...], oraz zmieniającego go wyroku Sądu Najwyższego z dnia 12 maja 1982 r., sygn. akt [...], Sąd Najwyższy wyrokiem z dnia 22 kwietnia 1994 r., sygn. akt [...], zmienił zaskarżony wyrok i uniewinnił A. T., P. L., R. K. i A. C. od popełnienia zarzucanych im czynów.

W toku śledztwa przesłuchano w charakterze świadków pokrzywdzonych A. T., A. C. i R. K., którzy w swych zeznaniach potwierdzili okoliczność aresztowania. P. L. zmarł.

Powyższy stan faktyczny Sąd Najwyższy ustalił na podstawie materiału dowodowego zgromadzonego w aktach sprawy o sygn. [...], w szczególności:

- aktu oskarżenia przeciwko P. L., A. T., R. K., A. C. (k.16-20v, k.68-72v akt [...]);
- postanowienia o tymczasowym aresztowaniu P. L. z dnia 6 lutego 1982 r. do dnia 4 maja 1982 r. (k.23-23v, k. 51v-52 akt [...]);
- postanowienia o przedstawieniu zarzutów P. L. z dnia 6 lutego 1982 r. (k.24-25, k. 48-48v akt [...]);
- postanowienia o wszczęciu śledztwa z dnia 6 lutego 1982 r. (k.27-27v akt [...]);
- karty zatrzymania P. L. z dnia 4 lutego 1982 r. (k.35 akt [...]);
- protokołu przesłuchania podejrzanego P. L. z dnia 6 lutego 1982 r. (k.49-51 akt [...]);
- protokołu przesłuchania świadka A. C. (k.77-79 akt [...]);
- protokołu przesłuchania świadka A. T. (k.80-82, k.121-123 akt [...]);
- zeszytu ewidencyjnego dot. J. P. (k.95-97v akt [...]);
- pisma dot. mianowania J. P. na wiceprokuratora w wojskowych jednostkach organizacyjnych Prokuratury (k.98 akt [...]);
- pisma dot. odwołania J. P. z dniem 29 lutego 2000 r. z pełnienia funkcji Wojskowego Prokuratora Garnizonowego w związku ze zwolnieniem zawodowej służby wojskowej (k.99 akt [...]);
- protokołu przesłuchania świadka R. K. (k.110-111v akt [...]);
- wyroku Sądu Najwyższego – Izby Wojskowej z dnia 22 kwietnia 1994 r., sygn. akt [...] (k.112-114, k.454-456 akt [...]);
- protokołu rozprawy głównej z dnia 20 marca 1982 r. (k.425-434 akt [...]);
- wyroku Wojskowego Sądu Garnizonowego w Z. z dnia 22 marca 1982 r. sygn. akt [...] z uzasadnieniem (k.435-440v, k. 442-447v akt [...]);
- zawiadomienia o zwolnieniu P. L. z Aresztu Śledczego w Z. P. L. (k.449 akt [...]).

Mając na uwadze ustalony wyżej stan faktyczny Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Doniosłość funkcji prokuratora, spowodowała, że ustawodawca w 1985 r. wprowadził tzw. prokuratorski immunitet formalny oraz przywilej nietykalności osobistej, które są filarem niezależności prokuratury (por. B. Janusz – Pohl, Immunitety w polskim postępowaniu karnym, Warszawa 2009, s. 20). Stosownie do art. 135 § 5 p.p. sąd dyscyplinarny wydaje zezwolenie na pociągnięcie prokuratora do odpowiedzialności karnej, jeśli zachodzi dostatecznie uzasadnione podejrzenie popełnienia przez niego przestępstwa. To oznacza, że materialna podstawa decyzji w przedmiocie zezwolenia na pociągnięcie prokuratora do odpowiedzialności karnej jest w istocie tożsama z pojęciem użytym w art. 313 § 1 k.p.k. Na gruncie zaś wykładni tego przepisu k.p.k. wskazuje się, że wydanie postanowienia o przedstawieniu zarzutów wymaga istnienia bardziej rozbudowanej faktycznej podstawy, niż ta, która wystarcza do wszczęcia śledztwa lub dochodzenia w rozumieniu art. 303 k.p.k. W orzecnictwie Sądu Najwyższego – Sądu Dyscyplinarnego podkreślano się, że sformułowanie „dostatecznie uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa” jest nieostre (niedookreślone), zatem ocena, czy spełniona została opisana nim przesłanka, zawsze zależy od konkretnych okoliczności sprawy (por. np. uchwała Sądu Najwyższego – Sądu Dyscyplinarnego z dnia 18 października 2004 r., sygn. SNO 40/04, OSNSD 2004, Nr 2, poz. 33). Podejrzenie popełnienia przestępstwa musi być jednak w pełni uzasadnione, nienasuujące żadnych istotnych wątpliwości ani zastrzeżeń, zarówno co do popełnienia czynu jak i zaistnienia wszystkich znamion konkretnego typu przestępstwa (por. np. uchwały Sądu Najwyższego – Sądu Dyscyplinarnego: z dnia 8 maja 2007 r., sygn. SNO 21/07, OSNSD 2007, poz. 38, z dnia 27 stycznia 2009 r., sygn. SNO 95/08, OSNSD 2009, poz. 24, z dnia 20 lipca 2011 r., sygn. SNO 32/11, OSNSD 2011, poz. 41).

Kluczowym, dla rozstrzygnięcia, czy w opisanych wyżej realiach sprawy karanej przeciwko A. T. i P. L., można przyjąć, iż zachodzi dostatecznie uzasadnione podejrzenie popełnienia przez J. P. – prokuratora Prokuratury Rejonowej w Z. w stanie spoczyńku, będącego w 1982 r. wiceprokuratorem Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w Z., przestępstw ujętych we wniosku

Prokuratura Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w K. z dnia 11 stycznia 2023 r., o podjęcie uchwały w przedmiocie zezwolenia na pociągnięcie go do odpowiedzialności karnej, jest ustalenie, **czy w dniu 6 lutego 1982 r. w Z., wykonując czynności w sprawie karanej przeciwko A. T. i P. L., wykroczył on intencjonalnie poza granice kontratypu działania w granicach uprawnień i obowiązków służbowych prokuratora, a w przypadku wykazania takiego intencjonalnego działania, czy stanowi to zbrodnię przeciwko ludzkości.**

W przypadku odpowiedzi negatywnej zachodziłaby bowiem negatywna przesłanka procesowa w postaci przedawnienia karalności, wykluczająca możliwość prowadzenia postępowania karnego przeciwko prokuratorowi w stanie spoczynku objętego wnioskiem. W polskim ustawodawstwie definicja zbrodni przeciwko ludzkości znalazła się w art. 3 ustawy o IPN. Definicja ta wskazuje, że dla ustalenia, czy dane zachowanie (działanie lub zaniechanie), wyczerpuje znamiona zbrodni przeciwko ludzkości, należy wykazać (a w postępowaniu immunitetowym dostateczne uprawdopodobnić), iż sprawca w sposób świadomy i ze szczególną, polityczną motywacją, utożsamiając się z totalitarnym ustrojem i działając w jego strukturach, co najmniej aprobując taki sposób realizacji polityki władz państwa brał udział w poważnych prześladowaniach, działając z zamiarem stosowania represji lub naruszania praw człowieka z powodu przynależności osób prześladowanych do określonej grupy narodowościowej, politycznej, społecznej, rasowej lub religijnej.

Nie budzi wątpliwości, że działanie w granicach uprawnień i obowiązków jest ustawową, choć umiejscowioną poza k.k., okolicznością uniemożliwiającą przyjęcie bezprawności czynu, wówczas gdy działaniem takim, podmiot, któremu z mocy ustawy przyznano kompetencje do takiego działania, przekroczył normę sankcjonowaną w prawie karnym, a więc gdy rzeczonym działaniem podmiot ten zrealizował znamiona czynu zabronionego pod groźbą kary. Jak się podkreśla w doktrynie, nadanie działaniu w granicach uprawnień i obowiązków służbowych statusu okoliczności wyłączającej bezprawność (czyli okoliczności kontratypowej), wynika z konieczności zapewnienia w państwie stanu praworządności, zapewnienia, które niejednokrotnie wymaga ze strony działających w imieniu państwa funkcjonariuszy, naruszającej prawnokarną normę sankcjonowaną ingerencji w

życie, zdrowie, wolność czy mienie obywateli. Kompetencję do takiej ingerencji może przyznawać jedynie akt normatywny rangi ustawy (por. Ł. Pohl, Prawo karne. Wykład części ogólnej, Warszawa 2013, s. 258 – 260). W 1982 r. obowiązywała ustawa z dnia 14 kwietnia 1967 r. o Prokuraturze Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (Dz. U. z 1967 r., Nr 13, poz. 55, z późn. zm.) Zgodnie z art. 3 ust.1, art. 22, art. 23 i art. 29 tej ustawy do prokuratora należało prowadzenie lub nadzorowanie postępowania przygotowawczego w sprawach karnych oraz wnoszenie i popieranie oskarżenia przed sądem. W toku postępowania przygotowawczego prokurator mógł stosować, w wypadkach przewidzianych w ustawie, środki zapobiegające uchylaniu się od sądu, w tym tymczasowe aresztowanie (por. art. 210 k.p.k. z 1969 r.). W myśl art. 217 k.p.k. z 1969 r., obowiązującego w 1982 r., tymczasowe aresztowanie można było zastosować jedynie wtedy, gdy zebrane w dotychczasowym postępowaniu dowody dostatecznie uzasadniały popełnienie przestępstwa przez daną osobę oraz zachodziła co najmniej jedna z przesłanek z art. 217 § 1 k.p.k. z 1969 r. i gdy nie zachodził zakaz z art. 217 § 2 k.p.k. z 1969 r. Materiał dowodowy zgromadzony w sprawie, oceniony w granicach zasady swobodnej oceny dowodów, jakiej mowa w art. 7 k.p.k., nie wskazuje, że zachodzi dostatecznie uzasadnione podejrzenie, iż J. P., prowadząc postępowanie przygotowawcze i podejmując decyzje procesowe, w tym co do zastosowania tymczasowego aresztowania, do których był uprawniony, czynił to umyślnie wbrew zgromadzonemu materiałowi dowodowemu, gdyż traktował podejrzanych A. T. i P. L. jako przeciwników politycznych ówczesnej władzy. Ze zgromadzonych dowodów, ocenionych z zachowaniem reguły z art. 5 § 2 k.p.k., nie wynika także, by J. P. – prokurator Prokuratury Rejonowej w Z. w stanie spoczynku, będący w 1982 r. wiceprokuratorem Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w Z., co najmniej aprobował lub tolerował skierowane przeciwko tym osobom działania, jako element masowych represji wobec osób krytycznie nastawionych do władz Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Brak jest w realiach dowodowych sprawy podstaw, do przyjęcia świadomego jego udziału we wspomnianych uprzednio prześladowaniach, jak również towarzyszącej mu umyślności w postaci bezpośredniego zamiaru o charakterze kierunkowym. W doktrynie podkreśla się, iż **zamiar bezpośredni** z dogmatycznego punktu widzenia

nie budzi większych wątpliwości. Ustawodawca opisuje go w ten sposób, że sprawca „chce popełnić czyn zabroniony.” Podnosi się, iż skoro sprawca chce czegoś konkretnego, to musi mieć świadomość istnienia owego czegoś, przynajmniej w zakresie podstawowych, istotnych danych odnośnie do istoty konkretnej czynności wykonawczej, przedmiotu tej czynności i innych okoliczności mających znaczenie dla oceny jego zachowania z punktu widzenia znamion czynu zabronionego (por. M. Budyn – Kulik, *Umyślność w prawie karnym i psychologii. Teoria i praktyka sądowa*, Warszawa 2015, s. 35 – 38). W orzecznictwie dominuje pogląd, że mimo, iż zamiar bezpośredni istnieje tylko w świadomości sprawcy, to podlega identycznemu dowodzeniu jak okoliczności ze sfery przedmiotowej, a więc z zastosowaniem odpowiednich zasad dowodzenia i wnioskowania (por. np. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 25 lipca 2005 r., sygn. akt V KK 87/05, LEX nr 152493, z dnia 22 grudnia 2006 r., sygn. akt II KK 92/06, R – OSNKW 2006, poz. 2576, z dnia 25 listopada 2010 r., sygn. akt IV KK 168/10, R – OSNKW 2010, poz. 2357). W doktrynie wskazuje się, iż działanie sprawcy zbrodni przeciwko ludzkości jest umieszczone w pewnym kontekście, z którego istnienia musi on zdawać sobie sprawę, a razem z powstaniem w umyśle sprawcy świadomości tego kontekstu dochodzi do wytworzenia się zamiaru bezpośredniego obejmującego znamiona określonego czynu (T. Iwanek, *Zbrodnie ludobójstwa i zbrodnie przeciwko ludzkości w prawie międzynarodowym*, Warszawa 2015, s. 193).

Kierując się przedstawionym motywami Sąd Najwyższy rozstrzygnął jak w postanowieniu.

[M. T.]

[ms]

